

GOTXEROS DE VRITAT

Comedia en un acte y en prosa

ORIGINAL DE

Enrich Galceràn

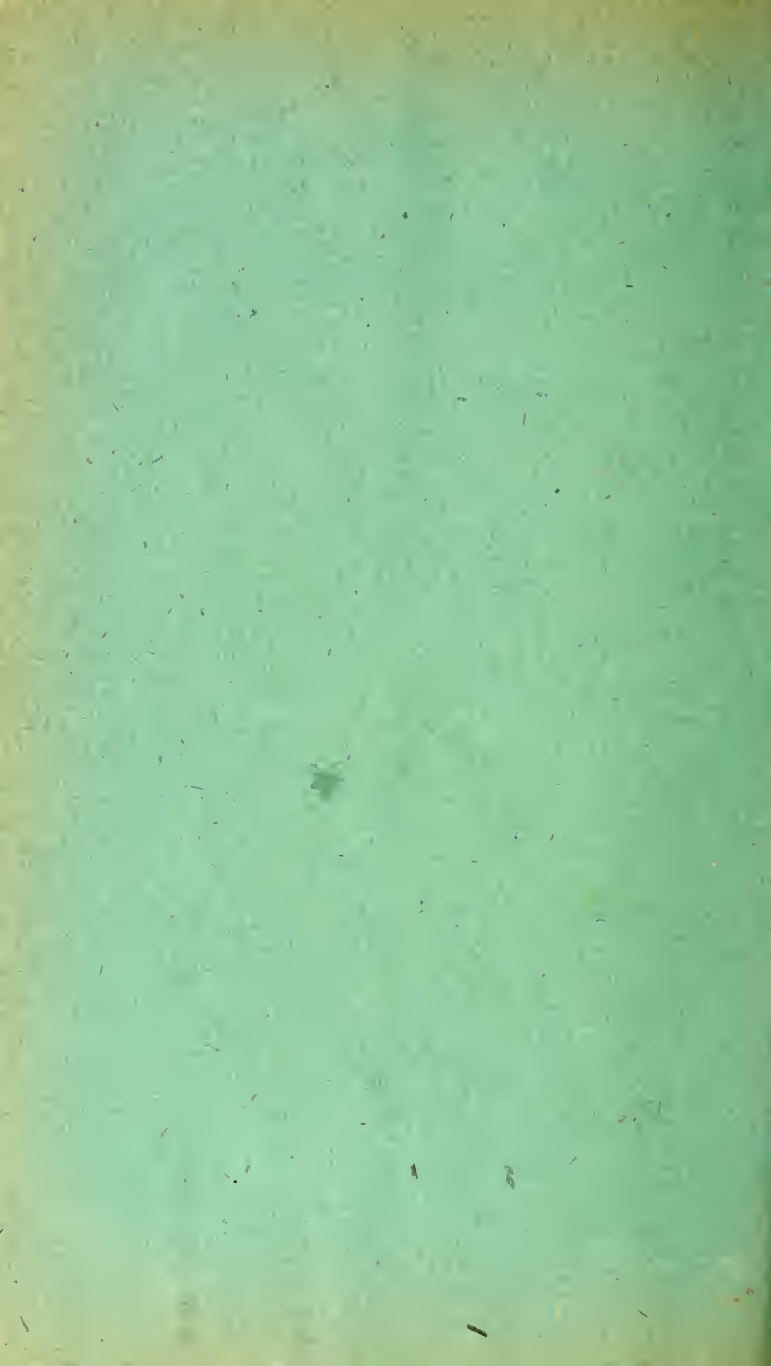
Estrenada ab molt bon éxit en el Teatre
de la Societat NOVA COLONIA GIRONINA
en la nit del 1.er de Maig de 1906

BARCELONA'
IMPREMPTA: MITJÀ DE SANT PERE, 53 - BARCELONA

Una peseta

COTIERS DE FRITAT

COTXEROS

DE VRITAT

Comedia en un acte y en prosa

ORIGINAL DE

Enrich Galceràn

Estrenada ab molt bon éxit en el Teatre
de la Societat NOVA COLONIA GIRONINA
en la nit del 1.er de Maig de 1906

BARCELONA

IMPREMPTA: MITJÀ DE SANT PERE, 53 - BARCELONA

1906

Digitized by the Internet Archive
in 2012 with funding from
University of North Carolina at Chapel Hill

A MON AMICH

Vicents Ibañez

No 't miris aquesta obra com un trevall literari, puig de sobra se que no ho es, ni pot serho, pel mero fet de ser escrita meva; acéptala no mes per l'esperit de unió y amistat que revela el seu argument.

Dónali acullida y t' ho estimará ton company y amich

Enrich Galcerán.

REPARTIMENT

PERSONATJES	ACTORS
TUYAS	<i>Srta. Carmen Guerra.</i>
CONXA	» <i>María Miralles.</i>
ANTÓN	<i>Sr. Nicolau Prós.</i>
PEP	» <i>Lluís Alcañiz</i>
GUSANOS	» <i>Joseph Motta.</i>

L' acció passa en un quart pis del carrer de la Lluna de de Barcelona.—Época actual.

ACTE UNICH

Lo teatre representa una saleta d' un pis de trevalladors, ahont s' hi nota entre-mitj de la pobresa la condicia y nete-
dat de la mestressa. En un recó dos ó tres látigos cuidado-
sament enrotllats. Calaixera, cadiras de regilla de sala, tau-
leta de centro sense tapete, un quadro de la República. Porta
al foro que condueix al menjador. Portas a la dreta y á l' es-
querra, una per banda, que donan una al dormitori del ma-
trimoni, y l' altre al del fill. Els habitants d' aquest pis son
Pep y Conxita.

ESCENA PRIMERA

PEP Y ANTON *assentats al voltant de la tauleta de centro.*

ANT. Ya 't dich jo que si duran gaire aquestas vaca-
sions, m' hauré de decidir á tallármela, perque
noy, á casa ja no hi toca ni el sol, y aixó que
no costa quartos.

PEP. Si; si fa ó no fa t' hi deu passar igual que á la
meva.

ANT. Aquet dia ho deya á la dona, si ara tinguessim
de anar de viatge 'ns estalviariam de pagar
excsés, perque tot ho tenim amagatzemat.

PEP. No, no, ja 't dich jo qu' estém aviats si no 'ns
donan l' indult.

ANT. Si, esperal assentat; pren turno que 'n tens per
dias.

PEP. (*Ab energia*) No ho creguis; ó jo no tardaré á
trobar feyna, ó 't juro que me l' ha de pagar
aquell negrero.

ANT. ¡Salau!... Tu si que la farias bona. Ara si que

comprenc que no sabs ab qui 't jugas els cuartos.

PEP. ¿Que vols dir?

ANT. Sembla mentida que llegint tant com llegeixes encara et formis aquestas il·lusions.

PEP. Ya ho comprenc, pero....

ANT. ¿Pero, que? ¿que hi guanyarias tu? ¿que 't creus que un cop l' hi haguessis estucat la fatxada els altres 't darian feyna?

Foram molts els qu' hauriam agafat aquest sistema si el ferho 'ns tenia de portar el pá á casa.

PEP. Ya ho se, ja; pero potser aixís serviria d' escarment pels altres.

ANT. L' escarmentat foras tu. Per de prompte ja 't podrias contar *modclista*.

PEP. ¿Que vols dir?

ANT. Habitant de «La Modelo»; home creu á n' aquest company de fatigas que 't vol be. No 't despaientis y espera com jo; fins aqui tindrás igual.

PEP. Si, si; val mes qu' ho deixis corre, perque si no, estich segur que 'n faria alguna.

(*Pausa. Mudant de tó.*)

¿Tant mateix s' ha fet socio aquell gallego que trevallava ab tu?

ANT. (*Rumiant.*) ¿Gallego?.... ¿No vols pas dir en Gusanos?

PEP. No ho se com l' hi diheu vosaltres. Vull dir aquell que serveix al Marqués de....

ANT. (*Reprementlo*) Si, home si; en Gusanos que l' hi dihém tots.

PEP. Tots, no; perque jo 'n soch un que ignorava aquest apodo y ara qu' el sé tampoch l' hi diré.

ANT. Donchs tots menos tu, que vols que 't diga. ¿Y aquell vols que s' apunti? ¡jé, jé! estás bé tu. Aquell si s' ha de fer socio d' algún puesto, ho será del gremi dels burgesos per servir de soplón, que lo qu' es á «La Fraternal» no l' hi veurás pas tú. Ya ho diu ell: *non estoy pur Sociedades; la mia está en mi casa y asunto concluido.*

PEP. (*Ab tó compassiu*) ¡Idiota!

ANT. (*Al comensar á parlar apareix Conxa pel foro, de manera que no sigui vista y s' enteri de lo que aquest diu.*)

¿Sabs que reparo? qu' els idiotas ho aném resultant nosaltres; es á dir, tots els que de bona fé lleytém per lograr algún dia el benestar dels que vindrán, perque amigo, lo qu' es nosaltres no n' hem pas de participar.

ESCENA II

PEP, ANTON Y CONXA.

- CON. Ya teniu rahó, Anton, ja; pero qualsevol n' hi dona entenen á n' aquest.
- ANT. (*Empanadintse de haber parlat y apart*)
¡Planxa!
- PEP. ¿Entenen de que? ¿Que 't sembla que obrém mal d' aquesta manera? ¿Que 't sembla á tu qu' encara no n' hem aguantat prou de privacions y arbitrariedades d' aquets amos?
(*Aixecantse y exaltantse per moments*).
¿Quant m' has vist arribar á deshoras de la nit mullat de cap á peus y mort de son, no has sigut tu la primera de malehir fins la miserable setmanada que 'n paga m' han donat?
¿No has sigut tu la primera de dirme sempre en aquets casos que la culpa de tot la teniam nosaltres mateixos?
- CON. Si, pero ... no habias de ser tu el qui ho tenias d' arreglar.
- PEP. ¿Donchs qui; els indiferents, aquet gallego qu' ara anomenavam? (*Buscant calma y cambiant de tó*)
Creume á mi, Conxita, no 'm donguis mes martiri del que passo y pel bé que 't vull no 'm toquis mes aquet punt en el que tu y jo no estariam may conformes.
- CON. Tossunerias tevas de las que tots en toquém las consecuencias.
- PEP. (*Fent esforsos per contenirse*) Conxita..... calla!
- CON. No dech callar. No soch jo sola la que sufreixo. Si pensessis ab ton fill, potser....
- PEP. (*Ab un arranque de amor propi y dant un cop sobre la taula*).
¡Conxita!
- ANT. (*Al veure l' actitud de 'l Pep s' alsa, s' interposa entre 'ls dos y ab to grave l' hi diu*):
¿Que no soch ningú jo aquí?
Amigo, tu si qu' ho arreglarías bé; á falta de pá..... truco.
(*Apart y fent l' ademán de pegar*).
(Encara que jo hi guillat de casa, porque las mans ja 'm tremolavan per acariciá á la Tuyas)
- CON. (*Floriquejant*). Deixeulo Anton, deixeulo que s' esbraví... que 'm pegui....

- ANT.** Alto, qu' aixó no ho ha fet ni era aquesta la seva intenció.
- CON.** Si fins aquí lo que l' hi dich no es mes que pel seu mal.
Si jo no l' estimo gens... porque l' hi demano pá pel seu fill.
- PEP.** (*Fins are haurá estat ab lo cap baix com penedintse d' haberla amenassat. Ab ira.*)
¡Malahit qui neix pobre!
- ANT.** (*Volguent tornarlos á la pau*) Calmis, Conxita calmis: d' una manera ó altre 'n surtirán d' aquesta situació, no desconfii ¿No ho veu ab mi? La Tuyas també crida, s' exalta, 'm recrimina.....
- CON.** Y ab rahó.
- ANT.** Sense. Perque ans que tot hi há la dignitat d' un home y quan aquet fa una cosa deu quedar per ben feta.
- CON.** Donchs si es com vos diheu, l' home que comet un crim, pel mero fet de sé home també ha obrat bé.
- ANT.** Segons els motius que l' han instigat á cometrel, si, y ademés que en aquets extréms ya hi há un Tribunal de Justicia per fallar en favor ó en contra del que l' ha comés
(*Se sent trucar á la porta del pis*)
'M sembla qu' han trucat, Conxa.
- CON.** (*Mutis foro*) ¿Qui será?
- ANT.** (*A Pep*). ¿Eh que hi parlat bé? Está vist que no mes serveixo per convensa donas. Tanta labia qu' hi tingut aquí ab la Conxa, y á las reunions de la Societat no 'm puch treure las paraulas de la boca.

ESCENA III

PEP, ANTON, CONXA Y GUSANOS

- GUS.** (*En aquet personatge si te de comprendre á simple vista qu' es rastrer y jesuíta*)
¡Hola compañeros!
- ANT.** (*A Pep*). ¿No 'l demanavas? qui del llop parla...
- PEP.** (*Saludantlo pero sense surtir de la seva preocupació*)
¡Hola!
- GUS.** Y donchs Pepe, parece que hay moros á la costa.
- ANT.** (*No deixant contestá al Pep*) L' has errat Gusanos: precisament ara estavam combinant la manera d' anar á dinar tots á ca 'n Baldiró.

- GUS. (*Apart*) (Me parece)
(*Alt*) Nada, nada pues me alegro.
- ANT. Y está clar home; ¿hi qu' hem de fer en aquet mon, si no mirar de disfrutar tot lo posible? Be prou que venen sense buscarlos els mals ratos, ¿oy Pep?
- PEP. (*Comprenent qu' el Anton l' hi diu tot aixó perque fingeixi alegría*)
Y tant com venen.
- GUS. Si, no está mal calculado, pero no todos pueden hacerlo así.
- ANT. ¿Que vols dir?
- GUS. No nada. Que pudiéndoos hacer estos cálculos, haceis muy bien de no trabajar.
- PEP. Apoch, apoch; que si nosaltres no treballém es perquè no 'ns donan feyna, no perquè no volguém ferla.
- GUS. Y cualquier os la da sabiendo que podeis pasar sin ella.
- ANT. Bé, veurás, Gusanos; si podém ó no viure sense trevallar no 't preocupi, fins aquí tu encare no 'ns has proposat feyna per dir si la fariam ó no.
- GUS. Si precisamente he venido por eso, pero como teneis el plan formado de.....
- PEP. (*Fins aquí en Gusanos haurá estat dret, al sentir la Conxa que venia per feyna l' hi acosta una cadira tota contenta. El Pep y l' Anton dihuen lo que segueix molt picat demostrant angunia y alegría*)
Deixat de plans y acaba.
- ANT. Si, si digas hi no hi pensis ab alló de ca 'n Baldiró (*pausa*)
- PEP. Ahont es la feyna.
- GUS. En casa el amo.
- ANT. Y quant hem de venir á comensar?
- GUS. (*Aquet al veure que tots están per ell y creyentse que 'ls hi va á donar una bona noticia, 's dona importancia y avans de contestar á las preguntas dels dos tardu á contestarlas per fer mes efecte*)
Esta tarde.
- CON. (*Molt contenta*) ¡Gracias á Deu!
- ANT. ¿Ho veus? s' hi haguessis comensat per aquí no 'ns hauría calgut gastar tantas paraulas; pero en fi ya está fet. Hi ara que t' has esplicat, jo y en Pep 't dirém que per avuy en Baldiró es quedarà á Vallvidrera y nosaltros dos á Barcelona decidits á trevallar de fort y de ferm.
- GUS. Bien pero.....

- PEP. Pero ¿qué?
- ANT. ¿Qué 't tenim de pagar correatje?
- GUS. No, hombre no; quiero decir que no es por quedaros efectivos, es nada más....
- PEP. (*Ab recel*) ¿Qué, digas?
- GUS. Que no más es por esta tarde.
(*Pausa. Gran cambi en Ton, Pep y Conxa. En vista del silenci en Gusanos continúa.*)
Ya vereis como ha sido. Como que esta tarde tenemos una gran *troncada* para un entierro y en la cochera sobran caballos y faltan cocheros, el encargado me ha dicho: llégate á ver si el Pep y l' Anton quieren venir de *maletas*.
- PEP. (*Ab ira y sorna barrejada*) Si, si ¿Y tu has vingut, eh?
- GUS. Ya verás, yo he cumplido el encargo.
- PEP. ¿Qué no ha trovat cap mes camállich com tú que volgués ferho?
- GUS. (*Mitj avergonyit*) ¿Qué quieres decir con eso?
- PEP. Que 'l teu encarregat t' ha pres el pel.
- GUS. Bueno, bueno acabemos: ¿que le digo; si, ó no?
- ANT. (*Ab guasa y volguentlo imitar*) ¿Encare no l' has entendidu?
- PEP. (*Que no sub si riure ó despreciarlo?*) Si, si explicali Anton, porque ell y yo no 'ns entendriam may.
- ANT. (*Dirigintse á Gusanos, ab molta guassa pero que no resulti ridícula?*)
Pues mira, Gusanos; l' hi *dices* al teu encarregat, que *ahoy* yo y el Pep *estamos de campo* y per lo mateix no *podemos ir* al cementiri d' aquesta tarde; ara, si quant baixém de ca 'n Baldiró. que sempre serán las set ó quarts de vuit del vespre, té algun altre *entierro*, l' hi *dices* que pot *disponer* de tots dos.
- GUS. Por vosotros lo siento... pero en fin. (*Alsantse*).
- ANT. No t' entristeixis Gusanos, que 'n aquí ningú la coneix la tristesa y no tenim ganas de conéixela tampoch.
- GUS. (*Molt escorregut y fentse cárreeh de la planxa qu' ha jet*)
Nada, nada, pues que os divertais mucho y que el arroz no se os indisponga.
- ANT. Algú se 'n alegraría pero no hi ha pó, Gusanos, som de bon padreny aquet y yo.
- GUS. (*Apart*) ¡Miserables orgullosos!
- ANT. (*Que l' hi ha semblat sentirlo*) ¿Com deyas?
- GUS. (*Ab temor*) No... nada... nada... hasta otra...
Adios.

ANT. Bon vent.
(*En Gusanos fa mutis pel foro. La Conxa surt ab ell per acompanyarlo hasta la porta y després torna*).

ESCENA IV

PEP, ANTON Y CONXA

ANT. Ves ara per ahont 'ns venía la felicitat y l' hem deixada perdre.

PEP. Oy tal, la felicitat de tres pessetas.

CON. Felicitat, no; pero en quant menos hauriam pogut sopar.

ANT. Y també sopará dona, bé ó malament.

CON. Potser si; pero ho dupto. (*Pausa*).

PEP. (*Per cambiar de conversació.*) ¿Ahont es el noy?

CON. Son avia l' ha vingut á buscar.

ANT. Ya veurás, Pep, jo os deixo. M' arribo á casa el Felitus que 'm va dir qu' hi passés avuy de 11 á 12 per tornarme la contestació d' aquell cotxe de pessas.

PEP. Apa donchs; á veure si tornas ab bonas notícias.

ANT. No se; pero el cor 'm diu qu' avuy hi ha d' haber cambi de ministeri.

PEP. ¿Qué vols dir?

ANT. Cambi de situació. Quina 'n fora que lo que hi dit de broma á n' en Gusanos d' anar á ca 'n Baldiró resultés vritat.

CON. Ditxós de vos qu' encara teniu esperansas, que lo qu' es á nosaltres ni aixó 'ns queda.

ANT. Y donchs dona, prengui exemple. ¿Qué 'n treurá d' amohinarsi? ¿donar gust als qu' ens explotan? Aixó may; jo m' he trovat moltes vegadas devant d' algunt burgés sense haber dinat ni saber ahont tenia d' anarhi, y si per casualitat en aquell moment m' ha vingut un badall de gana, m' hi retingut y he fet que 's convertís ab un d' *alló* que fan els que dinan molt bé.

CON. Encare 'm fareu riure sense ganas.

ANT. Y está clar dona. Nada, qu' es tart. Enteniment y tranquilitat.

PEP. (*L' acompanya fins al foro*). ¡Salut noy!

ESCENA V

PEP Y CONXA

- CON. (*Pausa. Referintse á la última paraula de l' Anton*)
¡Tranquilitat! Tranquilitat no pot haverni allá ahont falta lo més necessari per viure.
- PEP. Es vritat Conxita, tens molta rahó.
- CON. Está clar que la tinch, sino que á tú no se 't pot parlar; en tocante la Societat, ya lo respectes ni dona, ni fills, ni fas cas al que 't predica pel teu bé.
Ara mateix ¿'t pensas tu qu' has fet bé no volguent anar á fer aquet viatge?
- PEP. Está clar que si. Y molt bé qu' hi fet. Si tots ho fessin axís, ya pots estar ben segura que no n' hi hauría cap en vaga de cotxero. Si tots l' hi haguessin contestat el mateix que jo, aquet burgés s' hauría vist obligat á llogarne un dels qu' avuy no tenim feyna, per la conta que l' hi tenia de no perdre el parroquiá; mentres que d' aquesta manera, ab tres pessetas malehidas 't paga y ell surt del compromís; tu sopas ó dinas un dia y l' endemá estás igual, ó mes ben dit, pitxó, porque en quant menos d' aquell burgés ja no cal que n' esperis feyna fixa, puesto que 't té quant 't necessita. Ara qu' haurás comprés el motiu de la meva negació, contéstam y digas si hi fet bé ó mal, no habentme rebaixat per un grapat de calderilla, anant á treure d' un compromís á un corp, que hasta els ossos 'm rosegueria, si sabia que fentho, hi tenia de guanyar diners.
- CON. Si no t' ho nego que 'l pensament teu sigui molt gran y noble, pero tampoch 'm negarás que porque tu y l' Antón, no hi habeu volgut anar, aquest amo, ó burgés, com tu 'ls hi dius, s' hagi quedat per aixó sense 'l cotxero qui l' hi faltava.
- PEP. Avuy no, que no n' hi haurá faltat, porque per desgracia, encara hi ha molta brutissia entre 'ls cotxeros; pero demá que la Societat sigui respectada com se deu, demá que tots aquets qu' avuy dormen en l' ignorancia y l' indiferencia hagin despertat y donat compte del mal camí que porten, demá que tots els homes d' aquest art reconequin els drets que com á tals

‘ls hi pertocan, no hi ha cuidado que se ‘n trobi cap d’ aquets cotxeros..... á ratos, que ‘n dich jó, ó de *maleta* com dihuen la majoría.

CON. Pero esperant qu’ aixó arribí, ‘ns morirém y en el present, sols resultas tu el perjudicat.

ANT. Yo y algún altre. A qui tens la Antón.

CON. L’ Antón, es vritat; un altre dels acérrims á patir.

PEP. A patir segóns y com. L’ Antón y alguns altres, que no es precis que t’ anomenhi, son companys de veras. Son homes que com jó, respectan y volan ser respectats; son homes que volan ser tractats com á homes, no com esclaus, y per fi son homes, que sense que n’ hi hagi cap d’ orgullós, no volen humillarse á cap negociant de carn humana, perque ‘ls hi dongui lo menos que pot demanar el pobre, ¡Trevall!

CON. (*Pausa*). El trevall ja ‘l tenias y te ‘l vas deixar perdre.

PEP. Si, pero no per cap motiu que ‘m deshonrés. Creu Conxa que si aquell explotador m’ hagués conegut á fondo ja no m’ hauría llogat. Ells no més volen ó tontos ó jesuítas, y yo per sort no reuneixo cap d’ aquestas dugas cualitats, en proba d’ aixó, que cuant va comprendre que l’ hi cantaba las vritats ja ‘s va donar ansia á despatxarme.

CON. Es que també en vas dir massa.

PEP. ¿Massa? massa poch deus volguer dir. Creu qu’ es mes gros lo que ‘m vaig callar que lo que vareig escriure. Y ademés, quant t’ ho llegía, tu mateixa ‘m deyas: «noy tens molta rahó, aixó es ben bé la pura vritat.»

CON. Si pero avuy dia la vritat no ‘s pot dir, y si no ja veus las conseqüencias que t’ ha reportat.

PEP. ¿Qué vols ferhi si els caràcters no ‘s compran? Prefereixo mil vegadas que m’ hagin despatxat per ser massa clar, que no seguir trevallant y que ‘ls demás companys ‘m mirin ab recel per hipócrita y jesuít. Ves, pregunta á n’ aquet gallego qu’ ha vingut, quants son els companys que l’ hi dirigeixen la paraula.

CON. Bon cas ‘n deu fer ell de que l’ hi parlin ó no mentres ell visqui bé y no l’ hi falti res.

PEP. Ah, si es aixis callo. Si tu creus que perquè un home va menjant ja es felís, ja no hi dit res; pero jo crech que pel menjar sol, tant l’ hi valdria haber nascut bestia y també el tindria

assegurats. Però.... ja veuràs cambiém de conversació que tu no tens prou coneixement per dar-me la rahó. Fins aquí ets dona y las donas no hi teniu de lluytar ab aquets intríngulis.

(*Pausa. Alsantse*). ¿Quin' hora es?

CON. Fa poch qu' á ca 'l Erasme ha tocat dos quarts de dotze.

PEP. ¿Y ta mare que no torna el noy?

CON. Perque vóls qu' el torni, ¿perqué 'ns vegi? Ha dit que se 'l quedaria á dinar.

PEP. (*Pausa y ab carinyo*). ¿Perque no hi vas á dinar tu á casa ta mare?

CON. (*Indignada per lo molt que l' estima*). ¿Qué 't pensas que no tinch cor? ¿qué 't creus que 'm faria profit á n' á mi dinar y saber que tu no pots ferho? Sembla mentida que 'm propositis aixó.

PEP. Yo ray dona. L' home sempre deu ser mes fort per resistiro tot. Vesí, tonta, vesí; ja m' arreglaré jò.

CON. Si vols ferme contenta no m' ho diguis mes aixó. Encare que 't prediqui y 't fassi reflexions de paraula, aixó no priva de que el meu cor 'm dicti igual qu' el teu; pues ab tot lo que 't dich, si fos home, faria igual ó mes que tu.

PEP. (*Molt content*). !Oh! gracias, Conxita. M' has fet l' home mes felis de la terra.

CON. ¡Ya ho crech!

PEP. Si m' ho presumia jo. Ya deya que no podia ser qu' una dona tant bona com tu, recriminés 'ls meus actes y desaprobés las mevas ideas.

CON. Bueno, bueno: ¿no deyas que tenias de sortir?

PEP. Si; me 'n vaig, y me 'n vaig ab molt mes coratge després d'haberte sentit á tu ¡vida meva! surto ab moltas confiansas de trobar feyna. Es tant l' ánimo y valor que m' han inspirat las tevas paraulas, que desd' aquet moment 'm trobo mes fort y mes decidit que may per lluitar contra la tiranía, la mentida y l' esclavitud.

CON. (*Satisfeta també*). Apa, ves y cuyta á tornar, que si tardas ja sabs que paso angunia.

PEP. Al moment torno, y no desconfis. Adeu.

CON. Adios.

(*Aquesta l' haurá acompanyat fins á la porta del foro, ahont dirá l' ultim bocadillo y després agafant roba del cove per repasar y una cadira s' asenta á la dreta*).

ESCENA VI

CONXA.

¡Pobre Pep! Es ben bé lo que se 'n dia un tros de pá. De vegadas fins m' en empenedeixo d' haberlo renyat. Si no que las donas totas som unas egoistas. Ves quin mal fá per anar á la Societat. Es l' únich vici que té, si el anarhi es un vici, que per mi es virtut. Un home que quant trevallaba, qu' ha trevallat sempre, si 'l voliau veure content, era els dilluns quant me portava la setmanada sensereta y además alguna qu' altre propina que després de 'ls seus gastos l' hi havia sobrat. Un home que no disfruta si jo no disfruto, y que fins á la Societat se m' enportaria, si jo volgués anarhi. En fi, un home com no n' hi ha un altre, y jo en cambi, ja no hauria d' esser dona, perque fá quatre mesos que no trevalla, despatxat per venjansa d' un déspota que s' ha fet rich ab la suhor dels seus treballadors y al qual el Pep volia desenmascarar, yo ara en pago de lo bé que ab mi s' ha portat

(Apareix la Tuyas pel fondo y es va acostant á Conxa evitant qu' aquesta la vegi).

no mes faig que martirizarlo y recriminarlo en cosas que casi, casi jo tinch la culpa de que las hagi fetas. Si devegadas las donas 'ns mereixeriam que 'ns tallessin la llenga. Pero vaja ja s' ha acabat. Desd' avuy vull ser un' altra. Ya que fins ara, quant ell ha disfrutat, també hi disfrutat jo, desd' ara també, ja qu' ell sofreix dech tenir que sufrir jo y ajudarli á passar las penas; fins aquí per algo ha de servir el llas del matrimoni

ESCENA VII

CONXA Y TUYAS

- TUY. *(Sorprementla).* El mateix l' hi dich, Conxa.
CON. *(Asustada).* ¡Ay! ¡quin susto! ¿qué ha trovat la porta oberta?
TUY. Casi, casi; perque si hagués sigut tancada no hauria pas pogut entrar.
CON. En Pep distretament l' hi deu haber deixat.

- TUY. Aixó prova que no 'ls espantan 'ls lladres. Encare que ben mirat, no se que hi tenen de venir à buscar á casa vostra. En quant menos, parlo per casa meva; si hi vinguessin per quartos, es tindrian d' esperar que n' hi haguessin, perque filla, casi, casi que ja no sabém com son fets.
- CON. Som tants els que 'ls anyorém. Pero en fi, esperém; potser algun dia podrém dirho al contrari.
- TUY. Aixó es lo qu' hi notat quant he vingut, que vosté estava molt resignada.
- CON. Y está clar dona: com que al fi y al cap ells tenen tota la rahó. ¿Qué 'n trayém de dalsi més pena? ¿Encare no sufreixen prou?
- TUY. Ya estich ab vosté, Conxa; pero devegadas, encare que la tinguin la rahó, nosaltres no convé que 'ls ho demostrém.
- COY. ¿Y perquè?
- TUY. Perqué, pregunta. Pues molt sencill. Perque si jo dongués massas alas á l' Antón, estich seguríssima que á horas d' ara, ó jo fora viüda, ó ell estaria engaviat, que ve á ser lo mateix.
- CON. No ho cregui, Tuyas. El seu Antón, te molt mes coneixement que 'l Pep; té més sanch freda. Més de quatre vegadas, sino hagués sigut el seu marit, lo qu' es el Pep ja hauria fet alguna barbaritat.
- TUY. Tot lo que vulgui, pero el meu es molt exaltat. Es d' aquells, *brrrr.... (indicant la frase)*. Tot ho arreglaria á cops d' estaca que diu ell. Que per xó fora el milló modo d' arreglaro.
- CON. ¿Ho veu com vé ab mi? Quant els tenim devant, els fem sufrir recriminantlos, y de redera vosté y yo, casi, casi 'ns disputém per donals' hi la rahó.
- TUY. Com que la tenen. ¡Ay, si jo no portés fandillas! Cregui, Conxa; no més voldria poguer pujar á un pescante, un día; si, un día ja 'n tindria (*Apareix l' Anton pel foro, tot acalorat. Deixa la gorra sobre la caleixera y escolta á la seva dona*) prou ¡y que 'n faria de desgracias!
- CON. Ja, ja, ya ho crech.
- TUY. Tal com l' hi dich.

ESCENA VIII

CONXA, TUYAS Y ANTÓN.

ANT. Si; pero á la primera que fessis 't pendrian el

número, y ja no 'n farías cap més.

TUY. ¡Hola! ¿Ja ets aquí desgraciat?

ANT. Si, ja soch aquí, pero no desgraciat.

TUY. ¿Qué vols dir?

CON. ¿Qué tant mateix ha trovat feyna?

ANT. Feyna y..... bona.

TUY. (*Admirada y contenta, l' hi acosta una cadira*).

¿Qué dius ara? Seu home, seu, que deus estar acaiorat. ¿Vols pendre alguna cosa?

(*Reparant que no es á casa seva y dirigintse á Conxa*).

¡Ay dispensi, Conxa! 'm pensava qu' era á casa.

CON. Es igual... sino que..... la vritat....

ANT. Deixis de compliments, Conxa; ja ha dit bé: es igual.... que á casa, perque á casa tampoch hi ha rés.

TUY. ¡Tabalot! esplicat, esplicat.

ANT. Aviat es esplicat; qu' avuy hi trovat lo que tant desitjavas.

TUY. (*Anguniosa*) Bé; digas el qué d' una vegada.

¿No ho veus qu' estich ab ánsia?

ANT. Per xó tardo més á dirtho; perquè 't fassi més efecte.

TUY. Y qu' ets beneyt, criatura. Quina manera de fer glatir.

De segur que no es rés al cap de vall.

ANT. ¿Qué no es rés? ¿qué no es rés?

(*Ab molta pompa*). ¿Qué t' hi jugas, que 't faré molt contenta dient ho?

TUY. ¿Qué potser t' han assegurat un empleyo de burot ó municipal?

ANT. (*Mitj indignat*). Tuyas, ¿qué m' has prés per altre? Soch massa jove per viure ab l' esquena dreta.

TUY. ¿Donchs, que és de una vegada?

ANT. (*Ab molt d' aparato*). Apreparat... ¿Sabs que 'l Felitus 'm vá dir, que parlaria al amo d' una fábrica, per mí, sobres un cotxe de pessas?

TUY. Si.

ANT. ¿Y vosté, Conxita, també ho sabia?

CON. També.

ANT. Donchs.....

TUY. (*Ab molta curiositat*). ¿Qué?

ANT. ¡Calla!

TUY. No puch.

ANT. (*Apart*). (Ya ho sé).

(*Alt*). Donchs..... ja 'n tenen un' altre.

TUY. (*Que s' ha pensat que se las rifava, maquinalment*,

*degut al estat nerviós d' ella l' hi dona un cop.
Com compendrà l' actor aquesta es'cna ha d'
esser molt jugada perque resulti)*

Té donchs ... ximple.

ANT. No, dona no; vull dir que 'n contes d' un cotxe, n' han de corre dos, y per lo tant, hem quedat llogats jo y el Pep ab vint y vuit *andolas* cada setmana y els diumenges lliures.

TUY.

CON.

(Molt contentas) ¿De bona fé?

ANT.

Tal com dich.

CON.

¿Y ja ho sab el Pep aixó?

ANT.

No; pero ja ho se jo qu' es igual.

CON.

¡Oh! gracias, Deu meu, gracias!

ANT.

Si, justos; ara donguin las gracias á Deu.

TUY.

¿Y donchs á qui vols que las dongui?

ANT.

Ya veurás, no m' atabalis. Interina providencia, donemlas al Felitus, que com á bon company se 'n ha recordat de nosaltros; pues si en contes de saberho ell, ho sab un' altre, de segur qu' aquesta feyna hauría anat á raure al primer que-s' hagués presentat.

TUY.

Y qu' es ben cert. Perque d' un quant temps á n' aquesta part jo crech que tothom fá de cotxero. Es vehuen unas fatxas més extranyas als pescantés, que n' hi han que semblan ninots ab barret de copa y librea.

ANT.

(Dantse importancia). Se 'n ha de neixer per ser cotxero. Que no 'ls veyeu als vostres marits que *quilllos* son quant van de vint y cinch botons. Ab aquell *balandrim balandram*

(Alsantse é indicant la frase ab el caminar).

que ja 'ns portém, y aquell cop d' ull? Res qu' encara 'ns escoltan las nenas quant 'ls hi tirém algun requiebro.

TUY.

Calla, calla descarat.

CON.

Deixil dir mentres no falti al seu deber.

ANT.

Aixó may. Encara que diguém, no 'ns passa d' aquí *(Indicant la boca)*.

Lo bó ho guardém per la de casa.

(A la Tuyas). Massa qu' ho sabs, si no que vols que 't recrehi els oidos.

TUY.

(Molt cofoya). Oy tal, fugiu. El niño bonito.

ANT.

Ben net que si.

TUY.

Alabat ruch.

ANT.

Si no ho faig jo, ja ho fas tú, ¿oy, pom de flors? *(Fentli una caricia)*.

TUY.

(Sofocada). Fuig beneyt.

(*Apart*). (¿Qué no ho veus que 'ns miran?)

ANT. (*Apart*). (Tens rahó).

(*Alt á Conxa*) Y donchs que me 'n dirá Conxita de la Societat? Es vritat qu' ocasiona algun qu' altre disgust. Pero no 'm negará que l' alegría d' avuy també val la pena de tenirse en compte.

CON. Oh y está clar.

TUY. ¿Qué també es socio aquet Felitus que vos ha proporcionat aixó?

ANT. Si, dona, si; y dels ferms com jo y 'l Pep. ¿Qué 't creus que si no ho fós, aquesta feyna hauria arribat á nosaltres? y cá, dona. Primer ho hauria sapigut, com ja t' hi dit antes, qualsevol *nyevit* ab cara de persona.

TUY. (*Engrescada*). Donchs si es així, també confeso que tan ara com antes, sempre hi sigut partidaria del teu modo de pensar, perquè.....

ANT. (*No deixantla acabar*). ¡Viva la Tuyas!

TUY. No t' exaltis, porque sino no ho acabo de dir.

ANT. Canta, canta *Darclée*.

TUY. (*Que no sab qui es la Darclée s' ha ofés*).

Antón..... no insultém. . .

ANT. Donchs, canta calandria.

TUY. Bueno: Donchs si; ja ho sab la Conxita. Penso igual que vosaltres, y mes de quatre vegadas, quant hi vist las injusticias qu' os han fet, m' hi rosegat els punys, y fins hi malahit el haber nascut per portar las orellas foradadas.

CON. Ya pot ben dirho, Tuyas, ya.

TUY. ¡Ah, si en comptes de cotxeros hi haguessin cotxeras! A horas d' ara ja estaria solucionat tot aixó que á vosaltros vos costa tant.

ANT. No ho creguis, Tuyas No ho creguis Tractém ab malas puas per aveninshi.

TUY. Bé, be. ¿Hi quant habeu de comensar en aquesta fábrica?

ANT. Ya veurás. Si volguesim, ja podriam anarhi aquesta tarde, pero francament, comensar á treballar ab la panxa buyda, hasta sembla que no fá guerrero; y la vritat, hi dit que comensariam demá.

TUY. Apa, donchs, rumiém.... y á veure si entró tots fem algo. (*Indicant per menjar*).

ANT. Be, si; pero que la Conxita 'ns ajudi, porque si de cás hem de dinar tots quatre ab familia.

CON. Yo per la meva part.....

ANT. Ya 'ns ho pensen dona. Pero..... ¿qué fariam?

- TUY. (*Pensant*). Aquí está el busílis ¿qu' hem de fer per dinar?
- ANT. Sense quartos.....
- TUY. Sense foch... ..
- ANT. Si hi haguessin quartos ja hi hauria foch, dona. (*Pausa llarga. Donantse un cop al front*).
¡Ah, quina idea!
- TUY. ¿Qué, digas?
- ANT. Pari taula Conxa.
- CON. Aviat ho estaré.
- ANT. ¿Ahont es la gorra?
- TUY. (*Conxa y Tuyas la buscan. Aquesta la agafa de demunt de la caleixera y li dona*).
¿Per qué?
- ANT. Ya ho sabrás. Sobre tot, pareu taula hi preparaheho tot que luego torno.
(*Va per surtir pel foro, pero es tant lo distret que vá, que topa ab Pep qu'entra*).

ESCENA IX

TUYAS, CONXA, ANTÓN Y PEP.

- PEP. ¿Ahont vas tan desesperat?
- ANT. ¿Vols venir? á buscar quartos.
- PEP. (*Rient y deturantlo*). Je, je.... esperat home esperat.
- ANT. Bá, esperemse.
- PEP. (*Saludant á la Tuyas*). ¿Qué diu de bó, Tuyas?
- TUY. Ya ho pot veure.
- PEP. (*A Conxa que hi nota el cambi*). Y tú, Conxa, que 't passa, sembla que 't trovo molt contenta.
- CON. Hi no haig d' estar'ho, si desd' avuy ja som felissos.
- PEP. ¿Felissos? ¿com, de quina manera?
- ANT. Si, home, si. Que desd' avuy ja s' han acabat las fatigas per nosaltres, perquè demá tú y jo, hem de comensar á treballar allá ahont va recomenarmi el Felitus.
- PEP. Si; pero allá hi deus anar tú, perquè ab un en tenen prou.
- ANT. Errada. Perqué son dos cotxes els qu' han de corre, y per lo tant han de ser dos cotxeros els que 'ls menin
- PEP. ¡Oh! gracias, Antón, gracias; creu que tú has portat la tranquilítat á casa.

- CON. (*Ab segona intenció y ab molt mimo*). La tranquil·litat sempre hi ha sigut.
- ANT. Bueno, bueno. Deixat de gracias y deixa que me 'n vaigi, que per haberhi felicitat del tot no més hi falta una cosa.
- PEP. ¿Qué?
- ANT. Quartos, home, quartos per fer un dinar de família y celebrar el nou estat, perquè has de sapiguer qu' avuy, perquè l' alegria fos més grossa, la Tuyas se m' ha rebaixat á confesar-me que també vol ser *socia* vull dir que també pensa com nosaltres y aproba el nostre comportament.
- TUY. (*Molt cofoya*). ¡Ah farolero! ya deus estar satisfet, ara habent fet aquet sermó.
- CON. ¡Oh, fins aquí diu la vritat.
- PEP. Per la meva part, dech confessarli que no esperaba de vosté menos que de la Conxa. Y ara que sembla que la sort 'ns vé de cara, té Antón, no cal que surtis, (*Dantli un bitllet de banch*) aquí van deu duros per celebrar la diada.
- CON. (*Ab temor*). Pep, ¿D' ahont has tret aquets quartos?
- PEP. No t' espantis, dona, no t' espantis. Ha sigut ben bé una casualitat, com tot lo d' aquet mon. M' en anava á veure al Gregori, qu' está de parada á la Granvía, per demanarli, la vritat, si podía deixar-me un duro per sortir del pas, y al traspassar el passeig de Gracia, sento: *Pepe, Pepe*; jo que si que 'm giro y 'm veig.... ¿may dirías qui era, Antón?
- ANT. (*Mirantse el bitllet*). Que se jo.
- PEP. Pues, era el senyoret Lluís; aquell qu' ara deu fer mitj any l' hi vaig fer comprar aquella aca *salivinagre* de 'n *Cañitas*
- ANT. Prou, no parlis mes.
- PEP. Douchs com te dich Al traspassar el Passeig de Gracia 'm crida y 'm diu: *Aquí tiene V. una propinita por haberme proporcionado tan buena compra, y le doy las gracias al mismo tiempo por...* en fin m' ha fet una historia qu' ara no la vuy repetir perque no es del cás. Calcula tu quant hi vist aquet document; encara no se si es d' en Goya, d' en Quevedo ó de 'n Jovellanos.
- ANT. (*Mirantse'l y molt repen!*). Es de deu duros. (*El dona á Conxa*).
- PEP. M' ha faltat temps, per venir á portar la noticia á casa.

- CON. (*Ab un excés de carinyo*). ¡Oh! Pep y que bó ets.
- ANT. Bueno, bueno á dinar.
- PEP. Ara que ja sabeu aixó; vull donarvos el meu paré, sobres la manera de celebrarho.
- TOTS ¡A veure, á veure!
- PEP. Ara dehuen ser tres quarts d' una ¿oy? donchs tots cap á la Plassa de Catalunya, agafém l'elèctrich, després el funicular y á fé cap á ca 'n Baldiró á cumplir la broma de l' Antón ¿que os sembla?
- TOTS De primera.
- PEP. Donchs en marxa.
- (*Trucan á la porta*).
- PEP. Ves qu' hi ha CONXA.
- (*Conxa va per sortir y l' atura el Pep dientli*):
¡Ah, si venen pe 'l lloguer, qué s' esperin d' avuy en vuyt que cobrarém ¿oy, Antón?
- (*Fa mutis Conxa pe 'l foro*).
- ANT. Y está clar, home, ó si no, no podríam celebrarho.
- (*Pausa*).
- PEP. No se qui podrá ser.
- ANT. Be, no passis ansia.
- PEP. Es que tarda ya.
- TUY. No se 'n estranyi; aquets propietaris y procuradors, quant no veuhen quartos, apuraa tots els medis per ferne rejar.
- PEP. Si que 'm sabría greu qu' el pagués avuy.
- CON. (*Apareix pe 'l foro ab dugas papeletas y molta-pluta*).
- Ya soch aquí.
- PEP. ¿Qui era?
- CON. En Ramón, el cobrador de la Societat.
- PEP. ¿Qué no l' has pagat?
- CON. Per xó hi tardat tant perque mi ha cambiat el bitller,
- PEP. Y el de l' Antón?
- CON. També l' hi pagat.
- PEP. Ben fet.
- ANT. Apuntals, donchs, y prous quentos; en marxa tothom, que á la panxa sembla qu' hi porti un fonógrafo; els budells no paran de roncar-me.
- PEP. Despedims'he al menos.
- ANT. (*Anantho á fer y no saben que dir*).
- ¡Ah, si! á... á... no ho se dir. Fesho tu.
- TUY. Ya ho diré jó.
- ANT. (*Agafantla perque no hu fassi*).
- Fuig, fuig que no t' escau. Digas, Pep.

PEP.

(*Adelantantse al públich:*)

L'argument d'aquest obreta,
es pres tot del natural,
per xó l'autor la dedica
als socis de LA FRATERNAL.

-- TELÓ --

